

ИВАН БУНИН МОПАСАН

Превод от руски: Крум Йорданов, —

chitanka.info

Мопасан е починал в Париж, в лечебницата на д-р Бланш, 1893 година.

Литературните кръгове и обществото по това време били извънредно развълнувани от тая смърт и от всичко, което я предхождало.

Вълнували се най-много от обстоятелствата, при които е заболял знаменитият писател, пазени дотогава в пълна тайна.

Разказвали се хиляди небивалици, обявявали Мопасан за луд отпреди години, дори му изпращали изрезки от вестниците, гдето пишело, че той вече е поставен в лудницата, макар че прекарвал на Ривиерата, по съветите на лекарите; пускали се слухове, че „тоя кумир на жените и певец на радостите в живота“ лиже стените на своята камера, намира се в състояние на пълен идиотизъм. После с всички способности се опитвали да проникнат при него в лечебницата.

Какво е ставало всъщност? Как е прекарал последната година от своя живот тоя „въплътен идеал на своята епоха“, както го наричали мнозина? Какво е било това тайнствено безумие? Откъде се е взело то в тоя силен, жизнерадостен човек, неутолим спортист и любовник?

Жорж Норманди пръв открива тайната за последните дни на Мопасан в своята книга за него.

Майката на Мопасан, Лора де Мопасан, за която Норманди говори, че е достойна да раздели славата на своя син, тъй като тя първа е развила и възпитала в него любов към литературата, през целия си живот страдала от една тайнствена болест, малко позната тогава, която се нарича сега базедова болест. Признаците на тая болест се изразявали в увеличението на сърцето, очите, шията. Тя „прави погледа блестящ и неподвижен, а изражението на лицето трагическо“.

Тая болест прави нервната система необикновено чувствителна, парализира мускулите на лицето и очите, прави болния раздразнителен, неспособен задълго да остане на едно място, става причина за силно главоболие, поврежда всички по-важни центрове на организма.

За бащата, Густав де Мопасан, са известни твърде малко факти. Той починал доста стар от паралич, в Сант Максим. Братът на Мопасан, Ерве, в разцвета на силите и младостта си внезапно заболял (от слънчев удар, по уверението на родителите) и след няколко месеци умрял в лудницата. Тая смърт произвежда силно впечатление на

Мопасан — в лечебницата на д-р Бланш, в съня си, той постоянно се връща към покойния си брат, към неговия гроб.

Остава братът на майката, Алфред льо Пуатевен, чието необикновено сходство с Мопасан обръща вниманието на всички.

Това сходство било толкова голямо, че Флобер пише на своята другарка от детинство, Мопасановата майка: „Въпреки разликата в годините, аз виждам в твоя син «другар». При това, той така много ми напомня моя беден Алфред! Понякога ме покъртва това сходство, особено когато той отпуска глава, четейки своите стихове“. (Мопасан е започнал най-напред да пише стихове).

Норманди прибавя:

„Има някаква ужасна съдба в това, че малко известният живот на Алфред льо Пуатевен е като че ли точен ескиз на славния живот на Мопасан, който и физически прилича на своя вуйчо“. Животът на Алфред е бил в голяма степен мъчителен поради неговата нервност, постоянна самокритика, раздвоение, невероятна чувствителност, разкъсвана от самолюбие и неизмерима гордост: „тия великолепни, своеобразни недостатъци“ се отличавали с непорядъчност, неумереност, „ексцесии от всякакъв род“, безпътство и оргии.

Такава е наследствеността у Мопасан.

Бил ли е той болен от болестта на майка си?

Този въпрос се е поставял неведнъж, но точен отговор лекарите не дават.

А между това известно е, че въпреки неговата великолепно здрава външност, необикновената му издръжливост в труда и спорта и ненаситност в любовта, той още на младини страда от непонятно главоболие, безсъници и че през 1880 г. у него се явява странна болест в очите, „неволно заставляща го да си спомни за ония времена, когато неговата майка била принудена от лекарите да живее в тъмнота, тъй като и най-малката светлина я карала да вика от болки“. През 1885 г. дясното око на Мопасан не може вече да понася и най-малкото напрежение, храносмилането е съпроводено с извънредно силни болки в кръста, нервно сърцебиене, приливи на кръвта в главата; през време на пристъпа на главоболието повърхността на ръцете, така както и гърбът, изгубват чувствителността си; и всичко това твърде много схожда с болестта на Лора Мопасан. И ето, този блестящ и щастлив наглед, но всъщност мъчителен живот идва към своя край.

Мопасан е на Ривиерата в Кан, гдето са го изпратили неговите лекари. Силите му го напущат. Той напразно се опитва да продължи романа „Angelus“, който не може да продължи повече от петдесета страница. Той вече чувства, че „мисълта по малко избягва из неговия мозък, изтича като вода из решето“.

С него стават странни работи: като излиза на разходка, той среща по пътя в Грас до гробищата видение, след обяд му се струва, че рибата, която току-що е изял, „е влязла в дробовете му и че той може да умре от това“... Той се бори с мъглите, все по-често замайващи неговото съзнание, опитва се да успокои майка си, която живее в Ница, мълчаливо търпи предизвикателствата на приятелите и враговете си, които на всяка стъпка, печатно и устно, го провъзгласяват за луд, пише завещание...

На 31 декември 1891 г. слънцето залязва зад Естрел с особено великолепиe.

— Аз никога не съм виждал подобна феерия в небето! — замислено говори Мопасан на своя слуга Франсоа, любувайки се на залеза. — Това е истинска кръв...

На другия ден той става в седем часа, като се готви да тръгне със сутрешния влак при майка си в Ница. Но през време на бръсненето той изпитва странно неразположение — струва му се, че нещо закрива очите му. Той е готов да се откаже от пътуването, говори за това на Франсоа, но последният го успокоява, донася му обикновената закуска — чай и две яйца.

След закуската му става по-добре, той поглежда множеството получени писма и мърмори:

— Пожелания, все пожелания!

Поздравленията на матросите от „Бел-Ами“ (собствената му яхта) го трогват извънредно много. Той отива при тях, дълго и приятелски разговаря. В десет часа той е решен да тръгне.

— Иначе майка ми ще помисли, че съм болен...

Тръгват с Франсоа. По пътя той не вдига очи от зелено гълъбовото блестящо море и говори: великолепно време за разходка с яхта!

На закуската у майка си той, по думите на Франсоа, е спокоен, яде с голям апетит. Г-жа Мопасан, напротив, намира, че нейният син е твърде възбуден. Той извънредно силно я прегърнал при срещата им,

благодарение на него настроението на масата е малко повишено. А по твърдението на постоянния лекар на г-жа Мопасан, той бълнува през време на закуската, говори за някакво събитие, за което бил предупреден чрез едно „хапче“... Като забелязва общото удивление, той постихва малко и седи до края на закуската опечален.

Франсоа разказва, че той и неговият господар мирно и тихо си заминали в 4 часа за Кан и като се почувствувал Мопасан свободен, облякъл си копринената пижама и се нахранил отлично. Г-жа Мопасан, напротив, казала, че синът ѝ обядвал у нея, и че през време на обяда тя с ужас забелязала, че той бълнува. Тя се опитала да го склони да остане да преспи, но той отговорил, че трябва непременно да бъде в Кан. Най-после, като забравила собствената си болезненост, потресена от неговия безумен изглед, тя го хванала за краката и започнала да го моли да пощади старостта ѝ, да не излиза в такова състояние, да остане... Без да слуша, може би не съзнавайки кой говори с него, той я отблъснал и бърборейки, люшчайки се, едва крепен на краката си, излязъл навън и се изгубил в нощната тъмнина.

Както и да е, най-после той е у дома си. Франсоа му дава през нощта една чашка ром. Той се оплаква от силни болки в гърба. Франсоа му поставя вендузи и той се успокоява. В дванадесет и половина той е в леглото. Като забелязва, че е затворил очи, Франсоа на пръсти тихо си излиза. Но скоро след това се звъни: някаква тайнствена телеграма. Франсоа не се решава да безпокои своя спящ господар.

В два без четвърт той скача, разбуден от страшен шум, идещ от стаята на Мопасан. Той се хвърля бързо към нея. Мопасан се обръща към него, бледен, с разтреперани ръце, с окървавено гърло:

— Погледнете, Франсоа, какво направих! Аз си прерязах гърлото... Това е вече истинско безумие...

След самонараняването на Мопасан Франсоа с помощта на матросите го връзва — за което се употребяват големи усилия — и повиква лекар... Няколко дена след това тълпата се събира на перона на Канската гара и със сладострастно любопитство и ужас гледа знаменития писател, който едва се държи на краката си, поддържан от едната страна от Франсоа, от другата от изпратения от Париж болничен служител, и с шепот си предава един на друг, че под палтото му има усмирителна риза, че го отвеждат в лудницата...

И ето Мопасан е в лечебницата на д-р Бланш, в Паси, недалече от улица „Реноар“, в дома, който някога е принадлежал на знаменитата Ламбал, убита през време на революцията от парижката тълпа.

Като влиза в тоя дом за умопобъркани, от който винаги се плашел и към който го тласкал неумолимо животът, той вече не съзнавал къде го завеждат. Той говори с голяма мъка, познава някои от присъстващите, но се намира в състояние на дълбоко безразличие и притеснение. Превързват му раната на шията и го връзват за леглото. Той покорно се подчинява, но се отказва от всякаква храна и се оплаква от нетърпими болки, пие само малко вода...

Цялата първа седмица минава в дълбоко безразличие. Той все мълчи, само се оплаква, че са му откраднали половината ръкописи от неговия последен роман; след вземането на дадените му от лекаря хапчета, той казва, че едно хапче му е влязло в белите дробове. Но постепенно се оживява. Обвинява д-р Г. в кражба на вино от неговия куфар. Иска да държат отворена вратата на неговата стая — „за да излезе дяволът из нея“... Струва му се, че живее в къща, пълна със сифилитици, от които се е заразил. През цялото време се вслушва в някакви непознати гласове...

Като става за пръв път от леглото, той стои около един час прав, слушайки тия гласове.

По-късно се оплаква, че д-р Г., към когото той от самото начало изпитва една непонятна ненавист, искал да го убие от ревност към някакви две дами, като го заставял да се измие с мед.

На 11 януари, след лошо прекарана нощ, през която често ставал и чел молитви, той отново говори, че в неговата стая е влязъл дяволът. После, през деня, измива цялото си тяло с минерална вода и се отказва от всякаква храна, освен бульона, оплаква се, че „солта се просмуквала от мозъка и тялото му“...

Настъпва временно подобрене. Раната на шията зараства. Той се поправя дотам, че една сутрин преглежда своите писма, вестници. Но скоро след това започва да разказва за своята способност да вижда на необикновено далечно разстояние, описва прекрасни пейзажи в Русия и Африка. През нощта говори продължително с някого — обърнат към стената.

На другия ден д-р Мерио излиза с него на разходка в коридора на болницата. Той често се спира и беседва с някакъв въображаем

спътник. После започва настойчиво да разглежда паркета: оказва се, че по паркета „пълзят насекоми, които изпускат морфий на далечно разстояние“... Вечерта съобщава, че е осъдил на шест месеца затвор някакъв човек за изнасилена от него млада девойка и че се сношава с мъртвите.

— Понеже мъртви няма...

През нощта му се струва, че слуша виковете на парижката тълпа под прозорците си (известно ли му е било кървавото минало на тоя дом?), прави опит да се хвърли през прозореца, иска револверите си. Заспива едва сутринта, към два часа. През цялото време на другия ден говори за мъртвите, беседва с Флобер, с брата си Ерве:

— Техните гласове са доста слаби и като че ли идват доста отдалече...

После говори, че е написал на папа Лъв XIII писмо, в което го съветва да се правят такива гробове, дето студена и топла вода постепенно да измива телата на мъртвите, а малкото прозорче върху мавзолея да позволява да се съобщаваме с покойниците.

През цялото останало време той постоянно се връща към мислите си за Бога, за смъртта и мъртвите, за своето величие.

Той говори, че Бог „вчера, след закуската, го е обявил от Айфеловата кула за свой син и Исус Христос“; отново се отказва от всякаква храна, като мисли, че се намира в агония, иска причастие, готви се за дуел с Казаняк и генерал Феврие и в края на краищата се обръща към стената, и отново води дълга беседа със своя умрял брат.

И така се продължава през цялата нощ. Той високо уверява някого, че не е написал никаква статия във „Фигаро“. Най-последно той вика:

— Ако тая статия е подписана с моето име — това е лъжа! Аз нямам никакви връзки с „Фигаро“. Аз не съм писал във „Фигаро“. Това беше на улицата, на пладне! Облаци закриваха Айфеловата кула.

После съобщава, че са му откраднали 600 хиляди франка.

След добрия обяд той за пръв път се опитва да седне да пише, да седне на работа, оставена от „вчера“, но не може да пише и отправя само телеграма до майка си:

— Ти ще получиш утре. Ние намерихме вкъщи 600,000 фр. Искаха да ги скрият вкъщи. Парижаните са яростни към мене, понеже

мириша на сол. Причиниха ми ужасни болки, разпориха ми стомаха. Скоро ще има голямо откритие.

И все бълнува, бълнува:

— Моят брат, погребан преди две години, се върна тая сутрин и се удави в Сена... Тая сутрин аз взех лекарство, което съвсем ме замая: аз вече нямам нито сърце, нито черен дроб. В стаята пробиха дупка и той влезе тая сутрин в леглото ми, за да ме убие...

— Моята къща в Париж я разграбиха...

— Генерал Негрие изпрати лекар да ме прегледа и всичко това е заради моите демонически планове...

— Събра се цялата тълпа да ме убие, понеже аз разруших своя дом...

— Вие ме слушате, императоре? В тая минута са извършени хиляди престъпления...

Неговото въображение все повече се разпалва.

— Аз имам изкуствен стомах и затова не може да понася месо...

Струва му се, че „солта е направила три отвърстия в неговия череп и мозъкът му изтича оттам“.

Казва, че го държат в тая болница по заповед на Военното министерство, че Ерве моли — да разширят неговия гроб, че Франсоа го е ограбил, задигнал му 70 хиляди франка, че той умира и иска да се изповяда, иначе го очакват мъките на ада, че Франсоа е изпратил писмо до Бога, в което го обвинява в скотоложство...

И в неговия мозък безкрайно се редят все едни и същи представи. Всички минали негови изпитания, мисли, тревоги, всички предишни опити да узнае от медицинските книги нещо за своята ужасна болест — всички се връщат към него, но в какъв вид!

В бълнуванията си той вижда все едно и също: убийства, преследвания, Бог, смърт, пари... Така се изразяват у него предишните сложни мъчителни мисли — толкова пъти с такава точност, с такава хубост и изящество изказани от него.

И колкото по-нататък отиваме, толкова повече безредието в неговия мозък се увеличава. Той говори понякога по цели дни и ноци, крещи, жестикулира...

Посещенията на познатите му го довеждат до мрачно и тежко състояние. Той почти не говори с тях, отговаря с недоволен вид, мърмори нещо. Може би подсъзнателно, спомняйки си, че е болен от

базедова болест и че не трябва да бъде слаб, той изведнъж започва да яде много.

Напролет от него е останала само сянката на предишния човек. Онези, които са го виждали немного преди смъртта, казват, че лицето му приличало на пръст, плещите били прегърбени, устата разтворена. Когато седял в градината под пролетните гълъбови облаци, той безсъзнателно си поглаждал брадата...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.